

משום הכי לא אפשר לצוות בהחלט למנות מלך כל זמן שלא עלה בהסכמת העם לסבול עול מלך, עפ"י שרואים מדינות אשר סביבותיהם מנתהגים בסדר יותר נכון". ולכן "אין סנהדרין מצווין עד שיאמרו העם שרוצין בהנהגת מלך. ומשום הכי כל משך שלש מאות שנה שהיה המשכן נבחר בשילה לא היה מלך והיינו משום שלא היה בזה הסכמת העם".

דינא דמלכותא דינא – אם הציבור מסכים

שמואל מלמד את העם את חוקי המלכות (שמואל א ח). למלך ולמושל יש רשות לקחת רכוש של אדם לטובת הציבור "מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה מהן גשר - מותר לעבור עליו. וכן אם הרס בתים ועשה אותן דרך או חומה - מותר ליהנות בה וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין". וכל זה רק במי שהציבור רוצה אותו "במה דברים אמורים במלך שמתבעו יוצא באותן הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם אין מתבעו יוצא - הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכמו חברת ליסטים המזוינין שאין דיניהן דין, וכן מלך זה וכל עבדיו כגזלן לכל דבר" (רמב"ם גולה ואבדה פרק ה ז-יח).

לכן ממליכים את שלמה שנית. "ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה גדולה וימליכו שנית לשלמה בן דוד וימשחו לה' לנגיד ולצדוק לכהן". וה' מקבל את בחירת העם "ויגדל ה' את שלמה למעלה לעיני כל ישראל ויתן עליו הוד מלכות אשר לא היה על כל מלך לפניו על ישראל" (דברי הימים א פרק כט).

ממשלות שאינן מלכות בית דוד

הרמב"ם בהלכות מלכים (א ח) כותב שיש מלך שאינו מזרע בית דוד "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו אע"פ שעיקר המלכות לדוד והיה מבניו מלך". שהרי אחיה השילוני העמיד את ירבעם בן נבט למלך ואמר לו "והיה אם תשמע את כל אשר אצוך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד" (מלכים א יא).

מנהיגים שאינם מלכים

מינוי יהושע – משמים ועל ידי הציבור

ראינו לעיל שבצאלא ממונה לבנית המשכן גם משמים וגם על ידי הציבור. כך התמנה גם יהושע בן נון. משה ביקש מה' "יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניך ואשר יבא לפניך ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה". כיון שהם "אינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו" (במדבר כו טז ורש"י).

ה' אומר למשה "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו". עם זאת, תציג אותו לפני הציבור להיוועץ בו, "והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתם אתו לעיניהם" (במדבר כו טז). העם מקבל את יהושע "ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל כל אשר תשליחנו נלך: ככל אשר שמענו אל משה בן נשמע אליך רק יהיה ה' אלהיך עמך כאשר היה עם משה: כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת רק חזק ואמץ" (יהושע א).

יהושע שופט ולא מלך – אבל סמכויותו כמלך

יהושע נקרא שופט (המלך הראשון הוא שאול - מדרש רבה אמור כ"ו). אעפ"כ יש לו סמכויות של מלך, כך כתוב ברמב"ם (מלכים ג ח) "כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו. אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא - חייב מיתה. ואם רצה להרגו - יהרג, שנאמר 'כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת'". לכן יהושע הורג את עכן בלי עדים והתראה. "וזה שהרג יהושע עכן, ודוד לגר עמלקי, בהודאת פיהם - הוראת שעה היתה או דין מלכות היה" (רמב"ם סנהדרין יח ט).

ראשי גלויות שבבבל במקום מלך הן עומדים

גם בגלות יש דין מלכות. כך כותב הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פרק ד יג) "ראשי גלויות שבבבל במקום מלך הן עומדים ויש להן לרדות את ישראל בכל מקום ולדון עליהן, בין רצו בין לא רצו, שנאמר לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבבבל". ומה שכתב בין רצו ובין לא רצו, הכוונה על הנדונים, אבל הציבור צריך לרצות. כך כתב החתם סופר (שו"ת, חלק ה, ח"מ, סימן ט) "הרב הזה, ואם גבהו כארזים וחסון כאלונים, לא יפה עשה בעמיו לעלות על 'אפי מרומי קרת' בחזק יד. ואיה חכמתו בתלמוד? הלא כה אמרו... אין מעמידין פרנס על הציבור, וא"כ נמלכין בציבור".

מינוי מלך – גם משמים וגם על ידי הציבור

שאל – נבחר משמים וגם על ידי העם

שאל המלך נבחר על ידי ה' "ויקח שמואל את פה השמן ויצק על ראשו וישקהו ויאמר הלא פי קשחך ה' על נחלתו לנגיד" (שמואל א י א). העם מקבל אותו בתחילה, "ויאמר שמואל אל כל העם האייתם אשר בחר בו ה' פי אין כמותו בכל העם וירעו כל העם ויאמרו וחי המלך" (שם כד). אבל שאל עדיין לא ממש שולט "ובני בלעל אקרו מה ישענו זה ויבהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמתריש" (שם כו). "כיון שראה שלא היה מקובל ומרוצה לכל ישראל הלך לביתו ולא התנה עדיין כמשפט מלך" (רד"ק שמואל א י, כו).

אחרי ששאל מגייס את העם למלחמה בנחש העמוני ומנצח, האנשים מקבלים את מלכותו "ויאמר העם אל שמואל מי האמר שאל ימלך עלינו? תנו האנשים ונקייתם". בשעה זו שמואל מחדש את המלכות של שאל "ויאמר שמואל אל העם לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה". "לפי שבראשונה היו עוררים על הדבר, ועתה נתרצו כולם" (רש"י לשמואל א יא, ד).

דוד – גם משמים וגם מהעם

דוד נמשח בדבר ה' על ידי שמואל הנביא, "וישליח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי ויאמר ה' קום קשחהו פי זה הוא" (שמואל א טו). דוד לא מולך עד ששבט יהודה מקבל אותו "ויבאו אנשי יהודה וימשחו שם את דוד למלך על בית יהודה" (שמואל ב ב). אחרי שבע שנים "ויבאו כל שבטי ישראל אל דוד חברונה" וימשחו את דוד למלך על ישראל. "בחרון מלך על יהודה שבע שנים ויששה חדשים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנה על כל ישראל ויהודה" (שמואל ב ה).

שלמה – תחילה מהעם ואחר כך על ידי ה'

כאשר דוד זקן חושב אדניה בן חגית שהוא ראוי למלוך. "ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אקלף ויעש לו רבב ופרשים וקמשים איש רצים לפניו" (מלכים א א). הוא אוסף אנשים שימליכו אותו. בת שבע שומעת ופונה אל דוד שיוזם את המלכת שלמה. "ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם וחי המלך שלמה". אמנם לא כולם קיבלו אותו למלך, היו עדיין אנשים שרצו כי אדניה ימלך.

"דאפילו בגלות יש להם כח של עמידה במקום מלך ישראל. אבל כשמתמנה מנהיג האומה לכל צרכיה, בסגנון מלכותי, על פי דעת הכלל ודעת בית דין, ודאי עומד הוא במקום מלך, לענין משפטי המלוכה, הנוגעים להנהגת הכלל"

מלכי בית חשמונאי – נקראו מלכים

ואע"פ שנביא ממנה את המלך כשאין נביא חוזרים משפטי המלוכה לעם. ולכן מלכי בית חשמונאי נחשבים מלכים. וכך כותב הרמב"ם בהלכות מגילה וחנוכה (ג) "והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני", מאתים שנה אלו כוללות גם את מלכות הורדוס. וכתב הרא"ה קוק שם "וחוץ מזה נראים הדברים, שבזמן שאין מלך, כיון שמשפטי המלוכה הם ג"כ מה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים ליד האומה בכללה. וביחוד נראה שגם כל שופט שקם בישראל דין מלך יש לו, לענין כמה משפטי המלוכה, וביחוד למה שנוגע להנהגת הכלל. ואפילו בענינים פריטיים".

מי שעושה זה בלא רשות הקהל, מצער הצבור ועתיד ליתן את

הדין

וכל זה רק ברשות הציבור. על כן כתב הרמ"א על דיינים "ומכל מקום מי שעושה זה בלא רשות הקהל, מצער הצבור ועתיד ליתן את הדין (רמ"א ח"מ ג ד). וכתב על זה הרא"ה קוק זצוק"ל: "ושמע מינה שאפילו בהגון טובא דגמיר וסביר, גם כן צריך שיהיה מתמנה ע"י המלכת הציבור, ואפילו בממונה מאת המלך. שהרי (בצאל) נתמנה מולך מלכי המלכים הקב"ה, ומ"מ הראה הקב"ה תורה לדורות, שצריך המלכת הציבור, וק"ו לממונה ע"פ מלך בשר ודם, שצריך המלכת הציבור, ואסור לו לעמוד במינויו להיות עליהם פרנס בלא הסכמתם אע"פ שבעצמו הוא ראוי לכך" (באר אליהו מ).

סמכות ממשלת ישראל בימינו

מנהיגי ציבור בארץ ישראל – במקום מלך

על מה שכתב הרמב"ם כי ראשי גלויות שבבבל נחשבים כמלכים, כתב הרא"ה קוק זצוק"ל (בשו"ת משפט כהן הלכות מלכים קמז) שלא רק ראשי גלויות של בבל הם כמו מלך, אלא גם בארץ ישראל "וקל והומר שנשיאים המוסכמים באומה, בזמן שהיא בארצה ובשלטונה, באיזו מדרגה שהיא, שהועמדו בשביל הנהגת האומה וכו' לא רק בעיקר בשביל הרבצת התורה וכו' אבל אותם שהוסכמו בעמדתם לכתחילה בשביל האומה בהנהגתה הכללית, גם הארצית, כמלכי בית חשמונאי, וגם נשיאיהם, פשיטא דלא גריעי מראשי גלויות שבבבל".

ההלכה ברמב"ם באה ללמד "דאפילו בגלות יש להם כח של עמידה במקום מלך ישראל. אבל כשמתמנה מנהיג האומה לכל צרכיה בסגנון מלכותי, על פי דעת הכלל ודעת בית דין, ודאי עומד הוא במקום מלך, לענין משפטי המלוכה, הנוגעים להנהגת הכלל".

דינא דמלכותא דינא

הגמרא אומרת שיש סמכות לכל מלכות בכל מקום שהוא לגבות מכס ומיסים. אמנם אם יש אדם פרטי שגובה מכס שלא כדון – אפשר לרמות אותו. וכך שואלת הגמרא (בבא קמא ק"א/א) איך מותר להעלים ממון מהמוכסין, והרי דינא דמלכותא דינא? עונה הגמרא שיש מוכס שדינו לא דין, אם הוא גובה שלא על פי דין מכולם בשווה, אלא כל אחד משלם מכס לפי ראות עיני המוכס. ועוד עונה הגמרא כי מותר להעלים מכס גם מ"מוכס העומד מאליו".

דינא דמלכותא דינא – גם במדינה ישראל

בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ו - חושן משפט סימן כח) פסק שדינא דמלכותא קיים גם במדינת ישראל שכך פסק הרמב"ם הטור והשו"ע בסימן ש"ט שדין המלכות הוא דין גם בארץ ישראל וגם בחו"ל. ודלא כדברי התוס' והר"ן ז"ל שחילקו בין מלכי אומות העולם למלכי ישראל. ולא חייב להיות מלך ממש אלא כל ממשלה, "שאינו צורך שיהיה מלך ממש, אלא אפילו שאינו מלך, אלא דוכוס שר ומושל בעירו - דינו דין, אף על גב דהוי מלכותא בלא תגא" (כתר).

מהר"ץ חיות – מלכות תלויה בהסכמת העם

כן כתב מהר"ץ חיות שמקור הסמכות של המלך בהסכמת העם. "והעם התרצו לוותר הונם ורכושם לטובת הכלל, להיות דבר אחד לדור אשר יצא לפניהם וילחם מלחמותיהם". וגם על דיני נפשות הם מסכימים "כיון שממשלת המלך הוא הטבה כללית לכל העם, והפרט שרוצה למרוד ולהרוס יסודי החברה והנהגה הישרה הנה נקרא 'רודף'. כיון שמן מרידה נוכל להסתבב ולהסתעף מלחמות והריגות ושפיכות דם נקיים. וכו' ומפני זה מותר להרגו על פי דין תורה. אולם, מכל מקום נסתבב דבר זה רק על פי הסכמתם הראשונה" (תורת נביאים פרק ז).

"אין סנהדרין מצווין עד שיאמרו העם שרוצין בהנהגת מלך. ומשום הכי כל משך שלש מאות שנה שהיה המשכן נבחר בשילה לא היה מלך והיינו משום שלא היה בזה הסכמת העם"

האם העם יכול לבטל

את סמכות המלכות

לכן בעת מרד העם – המלך יורד ממלכותו

לכן בעת שהעם מורד במלך – פסקה סמכותו. לומדים זאת מההלכה שאומרת כי החוטא מביא קרבן שעירת עיזים "וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחְטָא בְשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאָשֵׁם וְכו' וְהֵבִיא קֶרְבָּנו שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא". ואם נשיא או מלך חוטא - קרבנו שעיר עיזים זכר "אֲשֶׁר נְשִׂיא יִחְטָא וְכו' וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנו שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תְּמִים" (ויקרא ד).

ובגמרא (ירושלמי ראש השנה א א) יש שאלה על דוד בזמן שאבשלום מרד בו. אם היה חוטא האם היה מקריב קרבן חטאת כמלך או כמו אזרח? "רב חונא אמר: כל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו - בשעירה היה מתכפר כהדיוט". כי מרד אבשלום והעם מוריד את דוד ממלכותו.

העם יכול לבטל את סמכות הממשלה

דברים אלו נלמדים גם ממה שכתב הרמב"ן בקונטרס משפט החרם שמהפסוק (ויקרא כו, כט) "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת", שיש לעם סמכות לקבוע תקנות בחרם "ואם החרים אותו החרם מלך ישראל או סנהדרין במעמד רוב ישראל הרי העובר עליו חייב מיתה, ורשאין הם, המלך או הסנהדרין להמית אותו באיזו מיתה שירצו. וזהו דינו של יהושע שדן עכן בדיני נפשות לפי שפשט ידו בחרמי שמים".

אמנם יכול העם לבטל את משפט המלך, שכן למדנו מפרשת הצלת יונתן לאחז שהפר צו שאול המלך. "וכן מלך ישראל או סנהדרין שהחרימו, אף על פי שהעובר חייב מיתה, אם רצו כולן למחול, מוחלין לו ומתירין... וזהו שאמר הכתוב 'ויפדו העם את יהונתן ולא מת', ולפי פשוטו כלפי מה שאמרה תורה 'לא יפדה' אמר הכתוב כאן 'ויפדו העם את יהונתן', אלא שזה הפדיון בהיתר החרם הוא". שהמלך רשאי להחרים ולהעניש, אולם הריבון היה ונשאר הציבור, ולכן הציבור רשאי לבטל את חרמי המלך.

מכאן נבין כי סמכות המלוכה של השלטונות באירן מתבטלת כאשר העם לא מקבל את מלכותם. כשהעם נגדם, חמינאי וכל משמרות המהפכה שלו איבדו את הזכות לשלוט ולהרוג ולפגוע בממון של הציבור. כן הדין גם בכל ממשלות העריצים בעולם. בסוריה או בוונצואלה. בצפון קוריאה או בכל מקום שיש מלך עריץ ששולט לא ברשות העם – דינו לא דין.

המורדים בפרעה – צודקים

לכן בעת שמושה אומר לפרעה שלח את עמי, פרעה לא יכול להשתעבד בהם יותר נגד רצונם. כן קורה כשהעבדים של פרעה אומרים לו שהם לא רוצים את שיעבוד העברים – באותה שעה פרעה לא יכול לעשות נגד דעתם "וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה אֵלָיו עַד מִתִּי יְהִיָּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת הָאֲנָשִׁים וְיַעֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם הֲטָרָם תַּדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם" (שמות 10). וכל שכן כאשר הבכורים מפגינים נגדו ולא רוצים למות בשביל שיעבוד ועקשנות פרעה.

סמכות מערכות המשפט בישראל

להבדיל אלפי הבדלות, צריכים לדעת כי מערכות המשפט בישראל לא יכולות לשלוט על הציבור כנגד דעתו. כל הסמכות שלהם היא מהציבור, ואם הציבור לא רוצה בהם, כפי שניכר מההצבעה בקלפי, אין להם שום סמכות לקבוע חוקים, או לפרש חוקים בניגוד לדעת הציבור. אין שום סמכות לשופט עליון או תחתון לבטל את החוק שקבע הציבור. גם אם הם מסתמכים על חוק יסוד או מגילת העצמאות, הסמכות היא סמכות העם שמוציג על ידי הנבחרים שנבחרו על ידי הציבור.

אין סמכות לשופטים שהעם לא רוצה בהם

חשוב שנדע כי על החוקים של שופטי בית המשפט העליון אין תוקף של "דינא דמלכותא דינא" כשהדינים שלהם הם לא שווים. דין אחד למפגין מימין ודין שונה למפגין משמאל. דין אחד לראש ממשלה מימין ודין שונה לראש ממשלה משמאל. כל מלכות שלא מושה את חוקיה - אין דיניה דין. אין סמכות לשופטים שהעם לא רוצה בהם. הם לא יכולים להסתמך על חוקה או על חוקי יסוד אם הציבור החליט שהוא לא רוצה ללכת על פי חוקה זו או חוקי יסוד אלו. הם לא יכולים לקחת את הסמכות מהעם או מהמלוכה שנבחרה על ידי הציבור. לפסקים שלהם אין תוקף הלכתי או מוסרי או חוקי.

יכול הציבור להחליט שהוא לא רוצה לייצר אנרכיה, ולקיים באופן זמני את החוקים שלהם. אמנם על פי ההלכה יש לציבור רשות לפטר אותם ולמנות שופטים אחרים. והי רצון שיתקיים בנו "וְאֶשְׁבֶּה שְׁפֹטֶיךָ כְּבָרְאשֹׁנָה וְיַעֲצִיךָ בְּבִתְחִלָּה אַחֲרַי כִּן יִקְרָא לְךָ עֵיר הַצֶּדֶק קְרִיָּה נְאֻמְנָה: צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָהּ בְּצֶדֶקָה" אמון.

תשובה כהלכה

serif. האם לגברים ישנה בעיה ללבוש חולצה שהשחולים שלה קצרים מעט מהרגיל? יש מקומות שבהם זו בעיה להתפלל כש"ץ עם חולצה בשרוול קצר שמכסה פחות מחצי מהחלק העליון של הזרוע (בין הכתף למרפק). אמנם אם זו רגילות של הציבור באותו מקום - אין בכך בעיה. יש מקומות שבהם מביאים שרוולים עם גומי לכסות את הידיים של שליח הציבור שיש לו חולצה קצרה. לפי דעתי שרוול קצר עדיף, כיוון שאף אחד לא היה הולך עם השרוולים הללו לפני מלך מחמת שאינו מכובד. אבל עם שרוולים קצרים היום הולכים לפני שרים, נשיאים ומלכים.

סיפורים על הרב זצ"ל

ואתם עדיין??

פעם כשערך מו"ר הרב זצ"ל חופה, ראה והנה העדים, אחד מהם נראה בר אוריין, אך השני הוא שופט חשוב שלא כשר לעדות. מה יעשה כדי שלא יפגע בו מצד אחד ושלא יעבור על הלכה מצד שני? פנה הרב לעד הראשון, ואמר לו: "הרי קרוב אתה למשפחה, ואינך יכול להעיד!". בטרם יצא העד ממבוכתו להסביר שהוא לא קרוב משפחה, הוסיף הרב ואמר: "ולפי ההלכה, עדות שבטלה מקצתה - בטלה כולה, ויש להביא שני עדים אחרים...".

בהזדמנות אחרת, נשאל העד לפני החופה, אם קרוב הוא. העד היה קרוב רחוק, עד שהתקשה להגדיר קרבה זו. הרב ביקש שלא לקבלו, אך נזהר בלשונו, שלא יישמע חלילה כפוסלו, וכך אמר לו: "עד כשר אתה לכל חתונה, אך מחמירים אנו שלא יעידו קרובים כלל".

עוד ישלמו לך

לאורך כל התקופה שהרב זצ"ל הכ"מ היה חולה שמענו מאנשים רבים סיפורים אין ספור על הרב, על פלאים שהרב עשה, על תפילות שהרב התפלל ונענו, על התנהגות מיוחדת של הרב שעשתה עליהם רושם. אם נספר את כל הסיפורים - יכלה הזמן והמה לא יכלו. ובכל זאת נספר מעט. אחרי ה'שבעה' יצאנו מהבית וירדנו למכונת והנה המכונת חסומה על ידי מישהו שחנה לזמן קצר. חיכינו לו שיחזור וכשהוא בא, ביקש לספר לנו סיפור:

כיום יש לי עסק מצליח לדשא מלאכותי, אך בתחילת העסק שלי הייתי בקשיים כמו כל עסק מתחיל. והנה יום אחד אני מקבל הודעה ממס הכנסה שאני צריך לבוא לשלם להם שלושים אלף שקל, שזה היה אז סכום עצום בשבילי שלא יכולתי לעמוד בו. אם הייתי צריך לשלם אותו באמת - הייתי צריך לסגור את העסק ואולי הייתי היום מובטל. הלכתי לרב זצ"ל וביקשתי ברכה.

הרב אמר לי: "לא אתה חייב להם שלושים אלף שקל אלא הם חייבים לך שלושים אלף שקל". שמחתי לשמוע את הדברים הללו מפני הרב והלכתי מעודד לפגישה עם פקיד השומה של מס הכנסה. וזאת צריך לדעת, שפקיד שומה הוא כמו שופט, מה שהוא קובע אתה חייב לשלם.

באתי אליו והוא הסביר לי מדוע לפי דעתו אני חייב להם שלושים אלף שקל. אחרי שהוא אמר את דברו, אמרתי לו: "לפי החשבונות שלי אתם חייבים לי שלושים אלף שקל. תבדוק בחשבונות שלך!" במקום לזרוק אותי מכל המדרגות הוא החל לבדוק את הדפים שלו והחשבונות שלו, ולאחר עיון מדוקדק הוא אמר לי: אתה צודק, איך אתה יודע? אמרתי לו: כך אמר לי הרב אליהו!

הפקיד נבהל מעוצמת הידיעה של הרב, וכך גם אני.

(הרב שמואל אליהו, בן הרב)

הנכם מוזמנים לימי ההכרות
בישיבת ארחות מרדכי בכוכב השחר
לאורו של הראשל"צ הגר"מ אליהו זצוק"ל
אירוז אורה בטוהר ובשמחה
בושבה אלה ורחמי
לפרטים 0556801646

תלמוד תורה מאור התורה
 מיסודו של מו"ר הר"ר מרדכי אליהו זצ"ל
 קרית משה - ירושלים

אנחנו באהבה, אנחנו בזהירה

הורים יקרים, אנו שמחים לבשר לכם שההרשמה לכיתה א' בעיצומה
 לפרטים: נעמי 054-7687735
 מזכירות התלמוד תורה טל': 02-6526051
 מייל evhuri5@gmail.com

שיטת הלימוד שינון בשמחה "ברקאי זילברמן"